

και κατ' ουσίαν και τη ψαρκή μας και κάθε άλλη διασκέδαση παρατήσαμε και τις δουλιές μας ακόμη αμαλήσαμε. Σας άφηνω και το παραπανιστό έξοδο σε τσάγια κ' άλλη σπιτική καλοπέραση που καλεί το καθήκον κ' η συζήτηση.

Παρακαλώ να μας συχωρέσετε αν έβρετε εδώ κ' εκεί κανένα μέρος λιγάκι άδελφί. Ο φίλος μου έπιμενε και καλά να μεταχειριστούμε, και γράφοντας, το ίδιο ύφος που μεταχειρίζονταν εκείνος μιλώντας. Γλύκες και τσακίσματα λέγει είναι καλά για τις συναναστροφές, για κείνους που θέλουν ν' άρρίσουν σ' όλο τον κόσμο. Σε ζήτημα όμως που δεν άφορα έμένα, έσένα και τον έρεβνητή, αλλά το έθνος, οι χρυσαιοφείς καλύτερα να λείπουν. Ένα Περσικό ρητό λέγει πως η έβγνια στους τρόπους είναι νόμισμα που πλουτίζει εκείνον που το ξοδεύει κ' όχι εκείνον που το λαβαίνει, κ' έμας ο σκοπός μας, όσο μικρούς κ' αν μας βλέπετε, είναι να πλουτίσουμε το έθνος.

Μά του λέγω, φίλε μου, ο έρεβνητής έκαμε μια έρεβνα ψυχολογική και πραχτική. Έ λοιπόν! πραχτικός πρέπει νασαι πρώτ' απ' όλα κ' έσύ, δηλαδή συμβιβαστικός, για να κερδίζουμε ψυχές.

Ο ΦΙΛΟΣ ΜΟΥ —Να με συμπαθές, Καλέ μου, τι είδος πραχτική έρεβνα είν' άφτή, που μόνο καλές πράξεις μας διδάσκει, δεν το καταλάβω. Όσο δα για ψυχολογική να ξέρεις πως η έρεβνα ήταν μια διπλή άποτυχία. Μια που ήταν άσκοπος ο κόπος να έρεβνα και ξετάζει κανείς για πράγματα που για να ταβρει, έσα έσα να μην άρωτήζει κανένα έπρεπε. Όταν χάσεις κάτι δεν άρωτάς εκείνους που έχεις ύποψία, παρ' το πολύ π'α στην Πόλη, στο περιφημο πηγάδι σκύβεις μέσα κοιτάζεις καλά ξανακοιτάζεις κ' έσως κάτι ναβρεις. Η δέφτερη και μεγαλειότερη άποτυχία ήταν ότι ψυχολογική έρεβνα καθόλου δε μας χρειάζονταν.

—ΕΓΩ—Πρόσεχε, φίλε μου. Ο έρεβνητής σου λέγει πολύ καθαρά το σκοπό του. Δεν τον πρόσεξες, κακό για σένα. Αν ύπάρχη κάποια έλλειψις ουσιώδους, πηγάζουσα απ' αυτήν την σχολαστικήν μας ανατροφήν, είναι η έλλειψις παρατηρήσεως. Πρόσεχε λοιπόν να μη φανείς κ' έσύ πως έχεις μια γενναία δόση από Νεοελληνικό Πνέμα...

—Ο ΦΙΛΟΣ ΜΟΥ—Τι να σου πω, έτσι πολύ γενικό το τίναξ' άφτό το ψεγάδι ο έρεβνητής και κακασυσταίνεται. Λες να έχει εξετάσει με τα νέα μέσα της επιστήμης, της ανθρωπομετρικής όπως την λένε, τόσο πολλούς νεοελληνες γραμματισμένους κ' άγραμ-

μους για να βγάλει ένα τέτιο βαρυσήμαντο συμπέρασμα; Έπειτα πιστεύεις να υπάρχουν έθνη αλά κερπ που ναχουν έτσι γενικά έλαττώματα ή γενικά προτερήματα; Κατί τέτιες γενικές εκφράσεις σαν η λαϊκή ψυχή, η ιδιοφυία έθνική, δε ξέρω μά έμένα το έλάχιστον μου φαίνονται σ' δυσκολόπιστα φαντάσματα. Μ' άς είναι. Έπεινο που με λύπη μου βλέπω είναι πως την εξήγηση που δίνει ο έρεβνητής, ότι δηλαδή το ψεγάδι άφτό «άφείλεται εις την σχολαστικήν ανατροφήν...» άμέσως την άρπαξες κ' έσύ στα σκολιά μας ούτ' ο νους μας ούτε το σώμα μας παίρνουν κανένα είδος άνατροφή και μόρφωση. Στα σκολιά μας μόνο μαθαίνουμε... Και δε θυμάσαι; είπαμε στο πρώτο μας γράμμα; Τα παιδιά μας όσα π'αν στο σκολιό παθαίνουν μια τέτια άνακατωσιά στο νοητικό και στο λαλητικό τους ώστε ούτε να νοούν ούτε να μιλούν ούτε να γράφουν τίποτες σωστά μαθαίνουν. Το κακό άφτό δεν έρχεται λοιπόν απ' τη σχολαστική ανατροφή, άλλ' απ' τη σχολική γλώσσα. «και δεν είναι έλλειψις παρατηρήσεως του νεοελληνικού πνεύματος» αλλά πάθημα του νοητικού και λαλητικού των νεοελλήνων που σπουδάζουν στα νεοελληνικά σκολιά.

—ΕΓΩ—Άς άφίσουμε παρακαλώ άφτίς τις λεπτολογίες για το ελληνικό πνέμμα κ' άς έρθουμε σ' εκείνα που μας ενδιαφέρουν εδώ. Πολύ καθαρά σου λέγει ο έρεβνητής ότι σκοπός του είναι η εξακρίδωσις των γεγονότων. Περιορίσου λοιπόν πρώτα να ιδεις αν τα γεγονότα που λέγει τα εξακριβώνει ο έρεβνητής. Δε βλέπεις τι λέγει κ' ο Buffon, ότι η μόνη αληθής επιστήμη είναι η γνώσις των γεγονότων;

—Ο ΦΙΛΟΣ ΜΟΥ—Οι λεπτολογίες που λες ν' άφίσουμε δεν είναι πράματ' άδιάφορα. Σε μια έρεβνα, κ' έπιστημονική μάλιστα, πρέπει ν' άνοιξεις τα μάτια άμέσως απ' την άρχή. Όσο άφού το θέλεις άς παρατήσουμε τα ψεγάδια κ' άς έρθουμε στα γεγονότα και στην εξακρίδωση τους. Λυπούμαι για τον Buffon αν τούφυγ' ένας τέτιος λόγος. Λόγος που βγήκε πάλι δε μαζεύεται... «βιαστήκατ' όμως να τον μαζέψετε ο έρεβνητής κ' έσύ. Γιατί να σου πω άμέσως κιόλας τη γνώμη μου, της έπιστήμης το έργο μου φαίνετ' όλως διόλου διαφορετικό, αν θέλεις μάλιστα κ' αντίθετο. Αν δηλαδή δεν βρίσκαμ' ένα τρόπο να μας γλυτώνει απ' άφτήν την εξακρίδωση των γεγονότων η μάθησή μας θάμενε πάντα σ' μια μωροδίστικη στάση» έπιστήμη δε θα γενιούνταν. Και για να μην τα μακραίνουμε και για να με νοιά-

σεις καλά καλά άμέσως κιόλας ένα παράδειγμα, μεγάλο και σημαντικό. Μήπως νομίζεις ότι ο Νεύτων πέρασε τη ζωή του εξακριβώνοντας μήλα και κάστανά, να πέφτουν καταγής; Μά μήπως τάχα είχε καν ανάγκη να το κάμ' άφτό; Μετά τα πειράματα του Γαλιλαίου και του Πασκάλ ο κόσμος ήξερε πως και γιατί όλα τα επίγεια είχαν το ίδιωμα να πέφτουν καταγής. Πγιο πριν ακόμη, απ' τον καιρό του Κόπερνικ και του Κέπλερ είχαν καταλάβει πως η γή κ' όλ' οι Πλανήτες είχαν σ' μια όρμη να πέσουν κατά τον ήλιο. Να όλα τα γεγονότα εξακριβωμένα. Τι εξακρίβωσε λοιπόν ο Νεύτων; Κ' όμως κάτι θάβρε για να του δώσουν τέτια πολυτίματα βρεθήκηια σαν την άθανασία.

—ΕΓΩ—Μά, φίλε μου, σ' άστρα θα πάμε για να λύσουμε το ζήτημα μας; Φοβούμαι μή σε λίγο γυρίσεις πίσω στην κατακλυσμό η άνεθείς στον Πύργο της Βαβέλ.

—Ο ΦΙΛΟΣ ΜΟΥ—Ευτυχώς είναι περιττές. Το ζήτημα πούχαμε να λύσουμε είναι ζήτημα γενικότατο, άφού ενδιαφέρει εν' αλάκρο έθνος. Έ λοιπόν. Και το παράδειγμα το διαλέξα πολύ πολύ γενικό και συνάμα όλως διόλου διαφορετικό για να ιδεις τι κοινό συναμεταξύ τους μπορεί ναχουν δυό τόσο διαφορετικά ζητήματα. Κ' άφτό το κάνω με την πρόθεση να σου δείξω τι μας χρειάζεται στο δικό μας ζήτημα, παρατηρητικό δηλαδή ή μήπως καμιά άλλη και πιο πολύτιμη ψυχική δύναμη. Έπειτα το παράδειγμα πάει λαμπρά εδώ, γιατί, καθώς θα τόχεις άκουστά, ο Νεύτων και τόσο πολύ παρατηρητικό δεν πρέπει να έχει, άφού καθώς λέν πάντ' άφηρημένος, πολύ δυσκολέδουνταν να βρίσκει το δρόμο απ' το στίτι του ως την παράδοση, άμ' έλλαζε κατοικία. Μά έσα έσα με τη μεγάλη του άφηρημάδα κατάφερε τα κατορθώματα του. Όσο άφού δεν σ' άρέσουν τ' άστρονομικά ή αν κουράζεσαι και στραβολαιμιάζεις κοιτάζοντας κατ' άπάνω, μπορούμε να ρίξουμε τα μάτια μας μπρός μας, και θάβρομε όσα θέλεις ανάλογα παραδείγματα. Γιατί λες τάχα να πήρε ο Κυβιέρος τόση δόξα κ' ακόμη παραπάνω ο Δαρβίνος; Μες στο τρομαχτικό άφτό πέλαγο, μες στο χάος άφτό από μορφές και φαινόμενα που το λένε φύση όργανική, έτσι μόνο με την εξακρίδωση των γεγονότων για τιμόνι και πανι μπήκαν κ' άνοίχτηκαν και πήγαν ναβρουν;

—ΕΓΩ—Νάτα! δεν τάλεγα; άνεθήκαμε στο όρος Άοαράτ και σε λίγο θά μπορούμε στην Κιβωτό. —Ο ΦΙΛΟΣ ΜΟΥ—Καλό είναι να μη ξεχνούμε

ΔΑΦΝΗΣ ΚΑΙ ΧΛΟΗ

Μετάφραση Έλίας Π. Βουντιερίδη

ΙΗ'. Κι' άφού πήγε στο έξοχικό, φόρεσε πλούσια φορέματα, και κοντά στον ίδιο τον πατέρα του καθίσαντας, τον άκουγε που τέτια έλεγε:

—Παντρεθτηκα, παιδιά μου, πολύ νέος κ' όταν πέρασε λίγος καιρός, πατέρας, καθώς νόμιζα, ευτυχισμένος είχα γίνει. Γιατί είχα κάμει πρώτον ένα γιό, δεύτερη μια δυχατέρα και τρίτο τον Άστυλο. Θαρούσα πως άρκετ' ήταν η γενιά κ' άμα γεννήθηκε ύστερ απ' αυτά τουτο το παιδί, το πέταξα, βάνοντας μαζί του αυτά τα πράματα όχι για σημάδια παρ' για νεκρικά. Μά άλλα της τύχης τα γραμένα. Γιατί το μεγαλύ-

τερο παιδί κ' η δυχατέρα απ' την ίδια άρρώστια την ίδια μέρα πέθαναν. Κ' έσύ με την έννοια τ'ω θεώνε μου γλύτωσες, για ναχουμε περισσότερους γεροκόμους. Μήτε λοιπόν έσύ να μου φυλάξεις ποτ'ε πάθος για το πέταμα, γιατί δεν τ' άποφάσισα θέλοντας, μήτε κ' έσύ Άστυλε, να λυπηθείς ότι θα πάρεις ένα μερίδιο άντίς όλη την περιουσία. Μά ν' άγαπάτε κ' ο ένας τον άλλονε κ' όσο για πλούτια και με βασιλιάδες παραθαίνετε. Πολλά χτήματα θα σας άφήσω και πολλούς άξιους δούλους χρυσάφι' άσήμι' κ' όσα άλλα πράματα έχουν οι πλούσιοι. Μόνο ξεχώρα τουτο το μέρος στο Δάφνη δίνω και το Λάμωνα και τη Μυρτάλη και τα γίδια που ο ίδιος τάβασκε.

ΙΘ'. Ένθ αυτός μιλούσεν ακόμη, ο Δάφνης, άφού πετάχτηκε άπάνου, είπε:

—Καλά που μου τα θυμήσεις, πατέρα! πάω να ποτίσω τα γίδια, που βέβαια διασπασμένα τώρα προσμένουν το σουραύλι μου, κ' έγώ εδώ χαμού καθουμαι.

Όλοι γλυκογέλασαν γιατί, αν κ' είχε γίνει άφέντης, ήθελε να'ναι ακόμη γιδάρης κ' έστειλαν κάποιον άλλονε να φροντίσει για κείνα. Κι' άφού έκαναν θυσία στο Σωτήρα Δία έτοιμάζαν τραπέζι. Στο τραπέζι αυτό μονάχα ο Γνάθωνας δεν ήρθε, παρ' με φόβο στο ναό του Διόνυσου και τη μέρα έμεινε και τη νύχτα σαν παρακαλεστής. Κι' όταν γλήγορις όλοι έμαθαν, ότι ο Διο-

νυσιόφανης βρήκε γιό κ' ο Δάφνης, ο γιδάρης, άφέντης τ'ω γιδιώνε βρεθηκε, με τα χαράματα όλοι έτρεχαν από κάθε μεριά για να χαρούν μαζί με το παλληκαράκι και στον πατέρα του χαρίσματα φέρνοντας και πρώτος απ' όλους ο Δρύαντας, που άνάθρεφε τη Χλόη. Ο Διονυσιόφανης τους κρατούσεν όλους να καθήσουν ύστερ απ' τη χαρά και στη γιορτή κ' είχαν έτοιμα-στει πολύ κρασί, πολλά ψωμιά, πουλιά του βάλτου, γουρουνάκια γαλατάρια, γλυκίσματα λογιά-λογιά και σφαχτά πολλά στους διαφεντεφτάδες του τόπου θεούς θυσιάζονταν. Τότες ο Δάφνης, άφού μάζεψεν όλα τα τσοπάνικα πράματά του, τα μοίρασε σαν τάματα στους θεούς. στο Διόνυσο άφιέρωσε το ταγάρι και το τομάρι στον Πάνα το σουραύλι και το παγιάυλι την άγκλί-τσα στις Νύφες και τα καρδάρια, που ο ίδιος τάχε φτιάσει. Μά τόσο τα γνώριμα ήταν πιο γλυκά από την άσυνήθιστη ευτυχία, που έκλαιγεν, όταν χωρίζονταν καθέν' απ' αυτά και μήτε τα καρδάρια τα κρέμασε προτού ν' άρμείξει, μήτε το τομάρι προτού να το φορέσει, μήτε το σουραύλι προτού να το παίξει, μά τα φίλησεν όλ' αυτά και τα γίδια χαίρεται και τους τραγούς φώναζε με τ' όνομά τους. Κι' απ' την πηγή ακόμη έπινε, γιατί πολλές φορές είχε πιεί και με τη Χλόη. Δε φάνερονεν όμως ακόμη τον έρωτά του, ζητώντας ευκαιρία γι' αυτό.

πώς κ' ὁ ἄνθρωπος ἀπ' τὴν κιβωτὸ τοῦ Νῶε βγήκε. Ὡστόσο μὲ τίς ἀντιλογίες σου δὲν καταφέραμε νὰ ἰδοῦμε πὺς εἶναι τὸ καθαρὸ ἔργο τῆς ἐπιστήμης.

Ὁ Νεύτων κηλῶς βλέπεις δὲν εἶχε νὰ ἐξακριβώσει τίποτε καὶ νὰ σοῦ πῶ, φοβοῦμαι ἂν ὁ Νεύτων ἢ ὁ Κυβιέρης ἢ ὁ Δαρβίνος ἐπεφταν στὰ χέρια τοῦ ἐρευνῆτῃ καὶ τοῦ ἐξέταζε μὲ τὴν αὐστηρὴ καὶ ψυχρὴ τοῦ ἐπιστημονικῆς μεθόδου δὲ θὰ τοῦ ἐβρίσκει οὔτε μεγάλους οὔτε μικροὺς οὔτε καθόλου ἐπιστημονεῖς. Ὡστόσο ὁ Νεύτων σὶ καὶ νὰ πῶ εἶχαν ἐξακριβώσει οἱ ἄλλοι κατόρθωσε νὰ ξετρυπώσει κατὶ μεγάλο καὶ τρανόν. Μὲ μιὰ πρώτη ἀφαίρεση βρῖσκει ἓνα σπουδαῖο κατὰλοιπο. Ἀφαιρεῖ, βάζει δηλαδὴ κατὰ μέρος, ὅλα τὰ χαρακτηριστικὰ ποὺ μπορούσαν νάχουν τὰ ἐπίγεια σῶματα κ' ἡ γῆ μαζὺ καὶ βρῖσκει γιὰ κατὰλοιπο ὅτι ἡ γῆ μας καὶ τὰ ἐπίγεια εἶναι διὰ μᾶζης ἀντικριστὲς σὲ μιὰ σχέσιν.

Κάνει τὸ ἴδιο καὶ γιὰ τὰ ἐπουράνια καὶ βρῖσκει ὅτι πλανῆτες καὶ ἥλιος εἶναι διὰ μᾶζης ἀντικριστὲς σὲ μιὰ σχέσιν.

Ἀπ' τίς δύο ἀφτίς ἀφαίρεσεις κάνει ἄλλη μιὰ, γενικότερη καὶ βγάζει ἓνα γενικότερο κατὰλοιπο. Ἐπίγεια κ' ἐπουράνια δὲν εἶναι διὰ χωριστὲς ὁμάδες ἀλλὰ κάνουν μιὰ καὶ μόνη. Δηλαδὴ ὅλα τὰ σῶματα εἴτε πλανῆτες, εἴτε μῆλα καὶ κάστανα, διχῶς ἰσχύουν πρὸς ἀνάγκη ἀπὸ ἐξακριβώσεως εἶναι μᾶζης σὲ μιὰ σχέσιν. Ἄρα λοιπὸν κ' οἱ πρὸς γενικὴς ιδιότητος πούχε ἡ καθημερινὴ ἀπὸ τίς δύο ἀφτίς ὁμάδες, δηλαδὴ ἡ βαρύνουσα γιὰ τὰ ἐπίγεια καὶ ἡ κεντρομολικὴ ἢ κεντροπεδικὴ γιὰ τὰ οὐράνια εἶναι μιὰ κ' ἡ ἴδια ἢ ἰδιότητα δηλαδὴ πούχουν διὰ μᾶζης ἅμα βρῖσκονται σὲ μιὰ σχέσιν νὰ ἀλληλοτραβιῶνται, νὰ ζητοῦν νὰ πλησιάσουν ἢ μιὰ τὴν ἄλλη. Κ' εἶτσι ὁ νόμος ποὺ κυβερνοῦσε τὰ ἐπίγεια σῶματα κ' ὁ νόμος ποὺ κυβερνοῦσε τὰ ἐπουράνια βρέθηκε νάχουν τὸν ἴδιο λόγο καὶ μ' ἀφτὸν τὸ λόγον, ἀπ' τοὺς δύο χωριστοὺς, ἔγινε ἓνας μονάχα νόμος.

Νὰ, καλέ μου, τὸ καθαρὸ ἔργο τῆς ἐπιστήμης. Τὰ ἴδια θάβρεις ἂν περάσεις στὶς φυσικοῖστορικὲς τὰ ἴδια καὶ στὶς καθαρὰ ἱστορικὲς ἐπιστήμες.

Ξέρεις ὅτι ὁ Κυβιέρης κ' ἄλλοι ἀνατόμοι κατόρθωσαν νὰ φανταστοῦν πῶς θάταν φκισμένα ζῶα ποὺ τοὺς εἶταν ὅλως διόλου ἀγνωστα, ἀφου οὔτε ὑπαρχαν πρὸς τὴν σφαῖρα μας. Ἀπὸ μερικὰ ἀπομεινάρια τοὺς φαντάστηκαν ἀλάκρη τὴν φκιάξη τους τόσο καλὰ ὥστε κατόπι ἀπὸ νέα καὶ περισσότερα βρεσίματα φάνηκε πῶς τὰ σχέδια καὶ τὰ φκισίματα τους εἰκονοῦν ἦσαν σωστά.

Κ'. Κ' ἐνῶ ὁ Δάφνης ἔκανε θυσιῆς, τοῦτα συνέβησαν στὴ Χλόη καθόνταν κλαίγοντας, τὰ πρόβατα βόσκοντας καὶ λέγοντας, καθὼς ἦσαν φυσικό:

—Μὲ λησμονῆσαι ὁ Δάφνης; νεύεται γάμους πλούσιους; γιατί τὸν ἔβαναν νὰ ὀρκιστεῖ στὰ γίδια ἀντίς στὶς Νύφες; Τάφης κ' αὐτὰ σὰν τὴ Χλόη μῆτε θυσιάζοντας στὶς Νύφες καὶ στὸν Πάνα ἀποθύμει νὰ ἰδεῖ τὴ Χλόη βρῖσκει ἴσως κοντὰ στὴ μάνα του δούλες καλότερες ἀπὸ μένα; ἄς εἶναι καλὰ; μὰ ἐγὼ δὲ θὰ ζήσω.

Κ' ἐκεῖ ποὺ τέττα ἔλεγε, τέττα σκέφτονταν, ὁ Λάμπης ὁ γειλαδάρης ἐρθόντας ἀξάφην μ' ἄλλους ζευγολάτες τὴν ἀρπάξε, γιὰ νὰ μὴ τὴν πατρευτεῖ πιά ὁ Δάφνης; κ' ὁ Δρύαντας ἐκείνονε ν' ἀγαπήσει. Αὐτὴ λοιπὸν τὴν ἐπαίρναν φωνάζοντας λυπητερά; μὰ κάποιος ποὺ τὰ εἶδε τὰ μῆνυσε στὴ Νάπη, κ' ἐκείνη στὸ Δρύαντα, κ' ὁ Δρύαντας στὸ Δάφνη. Κ' αὐτὸς ἀφου ἐξοφρενὼ γίνθηκε, νὰ τὸ εἶπει στὸν πατέρα δὲν κοτούσε, κ' ἐπειδὴ νὰ τὸ ὑποφέρει δὲ μπορούσε, σὰ μπῆκε στὸν κῆπο θρηνηλογοῦσε, λέγοντας:

—Ὡ σκληρὸ βρέσιμο! πόσο καλότερο μοῦ ἦταν νὰ βόσκω! πόσο πῶ καλότερος ἦμουνα, ὄντας δούλος! τότες ἔβλεπα τὴ Χλόη; μὰ τώρα ὁ Λάμπης ἀφου μοῦ τὴν ἀρπάξε φεύγει, κ' ἅμα νυχτώσει θὰ κοιμηθεῖ μαζὶ τῆς κ' ἐγὼ πίνω καὶ διασκεδάζω καὶ τοῦ κακού

ἔκλειπν! δὲ μοῦ λὲς πῶς τὸ κατόρθωσαν; ἡ ἐξακριβώση τῶν γεγονότων δὲ θάταν βεβαία τὴ κλειδί. Κ' ἐδῶ ὅπως καὶ στὸ πρῶτο μας παραδειγμα κατὶ βρῖσκει ὁ νοῦς τῶν σφῶν. Γιὰ τὰ ἀνατομικὰ γεγονότα πούχαν ἄλλοι κ' ἄλλοι ἐξακριβώσκει προτοῦ, βρῖσκει ὁ Κυβιέρης ἓνα λόγο γενικό, ἐξηγηματικό. Τὰ ὅργανα ἐξὸν ἀπ' τίς διαφορὲς ιδιότητες ποὺ τὰ ξεχωρίζουν ἔχουν ὅλα τους καὶ μιὰ κοινὴ ιδιότητα δηλαδὴ εἶναι τὸ καθένα χρήσιμο σὲ κάτι. Κάνει μιὰ ἐργασία, ἔχει μιὰ ὁρισμένη λειτουργία μὲς στὸν ὁργανισμό. ὅλες ἀφτίς οἱ λειτουργίες μαζὺ συντρέχουν σ' ἓνα ὁλικὸ ἀποτέλεσμα ὥστε λοιπὸν ἡ μιὰ λειτουργία προσδιορίζεται ἀπ' τὴν ἄλλην, τὸ ἓνα ὄργανο ἀπ' τ' ἄλλο. Ὁρῶντα λοιπὸν καὶ λειτουργίες ἀρμονικὰ συναμεταξὺ ἀλληλοταραχίζονται.

Ἀπ' τ' ἄλλο μέρος ὁ Jeoffroy-Saint Hilaire δείχνει ὅτι τὰ ὅργανα, τὰ γνωστὰ δηλαδὴ καὶ μὲ τὸ παραπάνω ἐξακριβωμένα συστατικὰ τοῦ ὁργανισμοῦ ἔχουν μιὰ ἄλλη κοινὴ ιδιότητα. Τὸ καθένα παίρνει δηλαδὴ μιὰ θέση ὁρισμένη σ' ἓνα σχέδιο γενικό, σ' ἓνα τύπο. Νὰ κ' ἓνα παραδειγμα γιὰ νὰ νιώσεις τῆς ἰδέας ἀφτῆς τὴ δύναμη. Τῆς νυχτερίδας τὸ φτερό καὶ τοῦ ἀνθρώπου τὸ χεῖρ εἶναι τῶμοιο ὄργανο ποὺ παίρνει τὴν ἴδια θέση σ' ἓνα γενικό σχέδιο, στὸ σχέδιο δηλαδὴ ἀπάνω πούναι φκισμένα νυχτερίδα κ' ἄνθρωπος. Τὸ σχέδιο ἀφτὸ τὸ γενικό, εἶναι ὁ τύπος, ποὺ λὲν τῶν σπονδυλωτῶν. Σ' ἀφτὸν, τὸ χεῖρ κ' ἡ φτεροῦσα τῆς νυχτερίδας εἶναι διὰ κομμάτια στὴν ἴδια θέση. Ἄν καὶ τὰ δύο μᾶς φαίνονται τόσο διαφορετικὰ τὸ ἐν' ἀπ' τ' ἄλλο καὶ μπορεῖ νὰ παρουσιάζονται ἀκόμη πρὸς διαφορετικὰ ὅπως λ.χ. τῆς φκίας τὸ φτερό καὶ τῆς γάτας τὸ χεῖρ, διαφορετικὰ ἐξ αἰτίας τὴν τόσο διαφορετικὴ μεταχείριση ποὺ τοὺς γίνεται περνώντας ἀπ' τὸ ἓνα ζῶο στ' ἄλλο κ' ἀπ' τὸν ἓνα τρόπο τῆς ζωῆς στὸν ἄλλο, ὅμως κατὰ βάθος τὰ δύο διαφορετικὰ εἶναι ἓνα καὶ τ' ὅμοιο κομμάτι στὴν ἴδια θέση.

Νὰ λοιπὸν πῶς ἓνα κομμάτι μᾶς δείχνει μονομιὰς ἀλάκρη τοῦ ζώου τὴ φκιάξη. Ἡ φκιάξη τοῦ ἐνοῦ κομματιοῦ τὴ φκιάξη τῶν ἄλλων, ἡ λειτουργία τοῦ τὴ λειτουργία τῶν ἄλλων. Ἐτσι διὰ ἰδιότητες γενικὲς, κοινὲς δηλαδὴ σ' ὅλα τὰ συστατικὰ κομμάτια τοῦ κάθε ὁργανισμοῦ μᾶς ἐξηγοῦν τὰ ἐπιλοιπα Κ' ἐδῶ ὅπως καὶ στὸ πρῶτο μας παραδειγμα τὰ γεγονότα εἶταν γνωστὰ κ' ἐξακριβωμένα. Καὶ ὅμως ὁ νοῦς ὁ ξεργασίαν τὰ γνωστὰ κ' ἐξακριβωμένα μᾶς τὰ παρουσιάζει ἐξηγημένα καὶ νιωσμένα Καταλαβαίνεις;

στὸν Πάνα καὶ στὰ γίδια καὶ στὶς Νύφες ὀρκίστηκα.

ΚΑ'. Ἐνῶ ἔλεγε αὐτὰ ὁ Δάφνης, τάκουσαν ὁ Γνάθωνας ποὺ ἦταν στὸν κῆπο κρυμμένος καὶ νομιζοντας, πῶς ἦρθε νὰ εὐκαιρία νὰ τὰ φτεράξει μ' αὐτόν, ἀφου πῆρε μερικὰ ἀπ' τὰ κοπῆλια τοῦ Ἀστυλοῦ, τρέχει καὶ προφταίνει τὸ Δρύαντα, καὶ προστάξαντάς τον νὰ τοὺς δείχνει τὸ δρόμο γιὰ τοῦ Λάμπη τὸ ἐξοχικό, ἔτρεχε γλήγορα. Καὶ προφτάσαντάς τον, ποὺ μόλις ἔμπαζε τὴ Χλόη, καὶ κείνηνα τὴν παίρνει καὶ τοὺς ἄλλους χωριάτες τοὺς τσάκισε στὸ ξύλο. ὕστερις ἤθελε δειμένο νὰ τόνε σέρνει σὰ σκλάβο ἀπὸ κανένα πόλεμο, καὶ θὰ τὸν ἔσπρηνε, ἂν δὲν πρόφτανε νὰ λακίσει. Ἀφου κατόρθωσε τόσο μεγάλη δουλιὰ, ὅτι ἀρχίζει νὰ νυχτῶνε γύρισε καὶ βρῖσκει τὸ Διονυσιόφανη νὰ κοιμάται, μὰ τὸ Δάφνη ἐξάγρυπνο καὶ ἀκόμη νὰ κλαίει στὸν κῆπο. τοῦ φέρνει λοιπὸν μπροστὰ τοῦ τὴ Χλόη καὶ δίνοντάς του τὴ ὅλα τοῦ τὰ διγίεται καὶ τὸν παρακαλεῖ νὰ μὴν τοῦ κρατᾷ πιά κακία καὶ νὰ τὸν ἔχει ὅχι ἀδιαφόρητο δούλο; μῆτε νὰ τόνε βγάζει ἀπὸ τὸ τραπέζι, γιατί θὰ πεθάνει ἀπὸ τὴν πείνα. Κ' ὁ Δάφνης ἅμα εἶδε τὴ Χλόη καὶ τὴν κρατοῦσε στὰ χέρια του, καὶ μὲ τὸ Γνάθωνα σὰ μ' εὐεργέτη του φιλιόνονταν καὶ σὲ κείνη γιὰ τὴν ἀδιαφορία του δικαιολογῶταν.

ΚΒ'. Κ' ὕστερις ἀπὸ σκέψη βρῖσκαν σωστὸ νὰ μὴ λὲν τίποτε γιὰ τὸ γάμο τους παρὰ νάχει κρυφὰ τὴ

Καὶ στοῦ Δαρβίνου τὴ θεωρία ἂν καλοξετάσεις παλὲ ὁ νοῦς μὲ τέττοιο εἶδος ἐβρήματα μᾶς εἶδει τὴν ἐνότητα στὴν ὁργανικὴ φύσιν, τὰ κοινὰ ὅ' ὅλα τὰ ζωντανά.

Ἀπ' τὰ παραδείγματα τοῦτα κ' ἀπ' ἄλλα πολλὰ ποὺ βρῖσκεις ὅπου σταθεῖς κ' ἐξετάσεις στὴν ἐπιστήμην, θὰ καταπεισθεῖς πῶς ὅχι ἡ ἐξακριβώση τῶν γεγονότων, ἀλλὰ τοῦτο τὸ ἄλλο ποὺ μᾶς γλυτών' ἴσα ἴσα ἀπ' τὸ μέτρα ζύγιαζε καὶ τελειωμὸ μὴ βρῖσκε, ἀφτὸ ποὺ μᾶς παρουσιάζει τὰ γεγονότα σὰν τρόπους διαφορετικούς ποὺ φανερώνουν ἓνα καὶ τὸν ἴδιο νόμο, ἀφτὸ εἶναι τὸ ἔργο τῆς ἐπιστήμης. Κατὶ τέττοιο νοεῖ βεβαία κ' ὁ Σταγειρίτης λέγοντας «αἰσθάνεσθαι μὲν γὰρ ἀνάγκη καθ' ἑκάστον, ἢ δ' ἐπιστήμην; τὸ καθόλου γνωρίζειν ἐστὶ».

Βλέπεις λοιπὸν, καλέ μου, πῶς ὁ ἐρευνῆτης ἂν καὶ μᾶς φοβερίζει μὲ τὴν ἐπιστήμην, ὅμως τῆς ἐπιστήμης τὸν ὁδηγὸ δὲν πῆρε μαζὺ στὸ ταξίδι ποὺ καταπίστηκε κ' οὔτε τ' ἄστρα τ' οὐρανοῦ τῆς δὲ ξεχωρίζει.

—ΕΓΩ—Καλὲς κ' ἀξίες οἱ φιλοσοφίες σου μὰ ξεχνᾷς ὅτι στὰ παραδείγματα πούφερες τὰ γεγονότα ἦσαν ἐξακριβωμένα. Ἐνῶ στὸ ζήτημα τὸ δικό μας, ἀφτὴ δὲ ἡ ἐξακριβώση πρῶτα μᾶς χρειάζονταν.

—Ο ΦΙΛΟΣ ΜΟΥ—Λυποῦμαι νὰ σοῦ πῶ πῶς τὰ γεγονότα ἦσαν γιὰ ὅλους μᾶς γνωστὰ κ' ἐξακριβωμένα. Ὅλοι μᾶς ξέρομε πῶς ἂν πιάσεις καὶ γράφεις ἐκεῖνα ποὺ μιλοῦν οἱ ἀγράμματοι εἰν' ἀλλιώτικα ἀπὸ κείνα ποὺ γράφουν ὅσοι ἔμαθαν γράμματα στὰ σχολιὰ μας. Ὅλοι ξέρομε πῶς κατὶ ἄνθρωποι, ἀφτοὶ δὲ ποὺ τοὺς λέγει αἰρετικούς, στενοκέφαλους καὶ φακίριδες ὁ ἐρευνῆτης, ἂν κ' ἔμαθαν τὰ γράμματα τῶν σχολιῶν μας, ὅμως προσπαθοῦν νὰ τὰ ξεχάσουν καὶ γράφουν ὅπως θάγραφαν οἱ ἀγράμματοι ἂν ἤξεραν νὰ γράφουν τ' ἀγραφα τους.

Ὅλοι ὅσοι ξέρουν τὰ τρεχούμενα ξέρουν ἀκόμη πῶς ἀπὸ τούτους τοὺς τελευταίους μερικοὶ ἀργότερα γιὰ ἓνα ἢ ἄλλο λόγο, ἀδιάφορο, ἀρχισαν νὰ γράφουν σ' ἓνα τρόπο ποὺ δὲν εἶναι οὔτ' ὁ ἓνας οὔτ' ὁ ἄλλος, ποὺ νοθεύει καὶ τοὺς δύο καὶ τὸ νοῦ μας μαζὺ. Νὰ τὰ γεγονότα ἐξακριβωμένα. Μὰ δίντ' ἄς ποῦμε πῶς ὁ ἐρευνῆτης θελήσει νὰ ξαναεξακριβώσει τὰ ἐξακριβωμένα, εἴτε γιὰ νὰ μὴν τυχὸν ἔχει γίνεῖ λαθος, εἴτε γιὰ νὰ μᾶς δείξει πῶς ξέρεῖ νὰ ἐξακριβώνει ἡ ἐπιστήμη ἐκεῖνα ποὺ ἡ καθημερινὴ κ' ἀπλὴ παρατήρηση βρῖσκει ξεχωρίζει κ' ἐτοιμάζει.

(Ἀκολουθεῖ)

ΣΤΡΑΤΗΣ ΚΑΙ ΦΩΤΗΣ
Κουταλιανοὶ

Χλόη καὶ μονάχα στὴ μητέρα του νὰ ἑομολογηθεῖ τὸν ἔρωτά τους; μὰ δὲν τὸ παραδέχονταν ὁ Δρύαντας παρὰ ἤθελε νὰ τὸ εἶπει τοῦ πατέρα του καὶ τοὺς βεβαίονε; πῶς αὐτὸς θὰ τὸν καταφέρει. Κ' ἅμα ξημέρωσεν, ἔχοντας στὸ ταξίδι τὰ σημάδια, πῆγε στὸ Διονυσιόφανη καὶ στὴν Κλεαρίστη, ποὺ καθόνταν στὸν κῆπο κ' ἦταν ἐκεῖ κ' ὁ Ἀστυλος κ' ὁ ἴδιος ὁ Δάφνης. Κ' ὅταν σῶπασαν, ἀρχισε νὰ λέει:

—Ἡ ἴδια αἰτία μὲ τὸ Λάμωνα μ' ἀναγκάζει νὰ φανερώσω ὅ,τι ὡς τὰ τώρα ἦταν μυστικό. Τὴ Χλόη τούτη μῆτε τὴν ἔκαμα, μῆτε τὴν ἀνάθρεψα, παρὰ τὴ γέννησαν ἄλλοι κ' ἀφημένη μέσα σὲ σπῆλιο Νυφῶνε τὴν ἀνάθρεψε μιὰ προβατίνα. Τὸ εἶδα ὁ ἴδιος κ' ἰδόντας θάμαξα κ' ἀφου θάμαξα τὴν ἀνάθρεψα τὸ μολοῶ κ' ἡ ὁμορφιά τῆς, γιατί δὲ μᾶς μοιάζει καθόλου; τὸ μολοῶν καὶ τὰ σημάδια, γιατί εἶναι τόσο πλούσια ποὺ δὲ μπορεῖ νὰ τᾶχει ἓνας βοσκός. Διέτε τα καὶ τοὺς συγγενήδες τῆς κόρης ζητήστε, ἂν ποτὲς δεῖχτε πῶς ταιριάζει γιὰ γυναῖκα τοῦ Δάφνη.

ΚΓ'. Αὐτὸ μῆτε ὁ Δρύαντας τὸ εἶπε στὸ βρόντο, μῆτε ὁ Διονυσιόφανης τάκουσε μ' ἀδιαφορία, παρὰ κυττάξαντας τὸ Δάφνη καὶ βλέποντάς τονε νὰ χάνει τὸ χρώμα του καὶ νὰ κρυφοδακρύζει, γλήγορα κατάλαβε τὸν ἔρωτά τους. Κ' ἐπειδὴ περισσότερο γιὰ τὸ δικό του παιδί παρὰ γιὰ κόρη ξένη φοβήθηκε, μὲ μεγάλη προ-

Ο ΒΕΡΥΚΙΟΣ

«Ένα μεσημέρι μ' αντίλαμο ο Βερύκιος απόψε από το Ζαχαροπλαστείο του Μανιατάκη, στην Ομόνοια. Κάθισε, πήρε μια μαστίχα και μιλήσαμε για το Λουκόπουλο. Ήταν ο ήρωας της ημέρας. Του είπα τη γνώμη μου γι' αυτόν, την παραδέχτηκε μά' πρόσθεσε:

— Τόν αβιλότιμο! Μὲ κατέστρεψε!

— Ο Λουκόπουλος; Γιατί; Τὸν ρώτησα.

— Νά, έγινε λούστρος καὶ δὲ μπορῶ νὰ γίνω τώρα γῶ, ποὺ τόσο κρινῶ τὸ σκέφτομαι!...

Γέλασε. «Ο Βερύκιος θάθελε νὰ χωρατέψα. Τὰ συνήθιζε τέτοια χωρατά. Χωρατέψα κ' ἐγώ:

— Τοῦ λόγου σου τὸ σκέφτουσαν, μὰ ὁ Λουκόπουλος τὸκανε! Βλέπεις, εἶναι γραμμένο, πάντα νὰ ξεπερνᾶν τοὺς σκεφτικοὺς, οἱ ἀποφασιστικοὶ ἀνθρώποι!

Ξαναγέλασε ὁ Βερύκιος κ' ἔφυγε. Ένα βράδυ, τὴν περασμένη δόξαδα, μοῦφερε τὸ χαμπέρι ὁ Βαυτιερὶς στὸ γραφεῖο.

— Τάμαθες; Ο Γερό-Βερύκιος έγινε λούστρος! Δὲ συγκινῆθικα — τὸ ξομολογῶμαι. Ἄν δὲν εἶχε προηγηθῇ τὸ πραξικόπημα τοῦ Λουκόπουλου, ἴσως καὶ νὰ δάκρυζα. Μὰ τώρα οὔτε νὰ χαμογελάσω δὲν κατορθῶσα. Μοῦ φάνηκε λίγο θεατρικὸ τὸ κάμμα τοῦ καμμένου τοῦ Βερύκιου καὶ στραβομουτσούνιασα. Τὸ στραβομουτσούνισμα αὐτὸ τὸ μεταφράσα δὲ δυὸ τρία πικρά λόγια ποὺ γράφα τὸ ἴδιο βράδυ σὲ κάποιον σεβαστὸ μου φίλο γιὰ τὸν Βερύκιο.

X

Σὰν σκόνταψε, δὲ θὰ τοῦ πῶ τύφλα. Τὸν φτάνουν τὰ χρονογραφήματα ποὺ τοῦ ἀδειάζαν κατακέφαλα οἱ φιλόσοφοι τοῦ καθημερινοῦ τύπου. Δὲ θὰ προσθέσω κ' ἐγὼ στὰ τόσα βάσανά του καινοεργὸ χρονογράφημα. Θὰ πῶ μοναχὰ δυὸ λόγια γιὰ κείνους ποὺ τὸν ἀφῆσαν, τώρα στὰ γεράματά του, νὰ γίνῃ λούστρος.

Τὸν Βερύκιο τὸν ἔκανε λούστρο ὁχ' ἡ ἀφοσίωσή του στὸν ἀγῶνα τῆς Δημοτικῆς, ὅπως εἶπε ἀερολογώντας ὁ Μαρτζάκης, ἀλλ' ἡ Πολιτικὴ. Ἐδοῦλεψε ἄλλοτε σ' αὐτὴ τὴν πόρνη, καὶ τὴν πίστεψε. Καὶ νὰ τώρα ποὺ ἡ πίστη του αὐτῇ, ἡ ἀνόντη, τὸν κατάντησε λούστρο.

«Ὅταν ἐβγαζε ἄλλοτε τὸν «Πατριώτη» στὴ Ζάκυνθο, ὁ κόντε-Ρώμας τάνοιξε τὴν ἀγκαλιά του. Φιλιά, τσιμπούδια, παράδες, ταξίματα, ὅ,τι ἠθελε καὶ δὲν ἠθελε ὁ Βερύκιος. Ἀφέντη μου, τὸ σπῆτι μου δικό σου! Σκλάβος σου, Τζόγια μου, σ' ὅ,τι διατάξεις!

Ήταν δύναμη τότε ὁ Βερύκιος κ' ἡ Πολιτικὴ τὸν εἶχε ἀνάγκη. Κι' ὁ ἀγαθὸς ὁ Βερύκιος μέθυσε. Κ' ἐτοῖ τὴν ἐπαθε. Δὲ σκέφτηκε, βλέπετε, πῶς ἡ Πολιτικὴ εἶναι σὰν τὴ παλιγογναῖκα κείνη ποὺ σ' ἀγκαλιάζει, ὅσο νοιώθει τὴν τσέπη σου γιομάτη, καὶ σοῦ κλείνει τὴν πόρτα κατὰμουτρα, ἅμα δὴ πῶς ἡ τσέπη σου ἐμνευε παννὶ μὲ παννί. Καὶ τὴν Πολιτικὴ, καθὼς καὶ τὴν παλιγογναῖκα, πρέπει νὰ τὴς φασκελώνης ὅταν σ' ἔχουν ἀνάγκη, ὅταν βροντᾶν, νὰ ποῦμε, ἡ τσέπη σου, γιὰ νὰ μὴν προφτάσουν νὰ σὲ φασκελώσουν αὐτές. Κι' ἂν δυστυχῆς τότε, κι'

σοχὴ ζέταζε τὰ λόγια τοῦ Δρύαντα κ' ὅταν εἶδε καὶ τὰ σημάδια, ποὺ τοῦ παρουσίασε, τὰ δόλοχρσα ποδήματα, τὰ βρακάκια, τὴ φασκιά, ἀφοῦ φώναξε τὴ Χλόη, τῆς ἔλεγε νὰ κάνει καρδιά, γιατί ἔχει πιά ἀντρα καὶ γλήγορα θὰ βρεῖ τὸν πατέρα της καὶ τὴ μητέρα της. Κι' αὐτὴν, ἀφοῦ τὴν πήρε μαζί της ἡ Κλεαρίστη, τῆνε στόλιζε σὰ γυναῖκα πιά τοῦ γιοῦ της. Μὰ τὸ Δάφνη, παίρνοντάς τον κατὰ μέρος ὁ Διονυσιοφάνης μονάχο, τότε ρωτοῦσεν ἂν εἶναι παρθένα. Κι' ἅμα κείνος ὀρκίζονταν ὅτι δὲν εἶχε γίνῃ τίποτις περισσότερο ἀπὸ τὸ φιλεῖ καὶ τοὺς ὀρκούς, ἀφοῦ χάριξε γιὰ τὸν ὄρκο τοὺς καθίζε στὸ τραπέζι. Τότες λοιπὸν μπόρεσαν νὰ ἴδουν ποιά εἶν' ἡ ὁμορφιά, ὅταν στολιστεῖ. Γιατί ἀφοῦ ντύθηκεν ἡ Χλόη κ' ἔδεσε τὰ μαλλιά της ἀπάνου κ' ἔπλυε τὸ πρόσωπό της, τόσο ὁμορφότερη φάνηκε σ' ὅλους, ποὺ κι' ὁ Δάφνης μάλιστα τῆνε γνώρισε. Μποροῦσε νὰ ὀρκιστεῖ κανένας καὶ χωρὶς τὰ σημάδια, ὅτι τέτοιας κόρης δὲν ἦταν ὁ Δρύαντας πατέρας. Μὰ κι' αὐτὸς ἦταν ἐκεῖ κ' ἔτρωγε μαζί με τὴ Νάπη, ἔχοντας παρὲς σὲ ξεχωριστὸ τραπέζι τὸ Λάμωνα καὶ τὴ Μυρτάλη. Πᾶλε λοιπὸν τὴς ἀκόλουθες μέρες θυσιάζονταν σφαχτὰ κ' ἔδιναν τραπέζια, καὶ κρεμοῦσε τάματα κ' ἡ Χλόη τὰ δικά της τὸ σουραῦλι, τὸ ταγάρι, τὸ τομάρι, τὰ καρδάρια ἔχυνε κρὰσι καὶ στὴν πηγὴ, ποὺ ἦταν στὸ σπήλαιο, γιατί

ἂν πῆς ἀπὸ πείνα ἢ ἀπὸ μαρμάρι, ἔχεις τοῦλάχιστο τὴν παρηγορίαν πὺς ἐβάζες ἀντὶς νὰ βιωχθῇ, πῶς ἐσπάζες μοῦτρα ἀντὶς νὰ δῆς τὰ δικά σου σπαρμένα, πῶς ἐλύγιδες γόνατα ἀντὶς νὰ λυγίσῃς τὰ δικά σου.

Ὁ Βερύκιος, καὶ κάθε ἄλλος εὐκολόπιστος σὰν κι' αὐτόν, πήρε τὴν πόρνη Πολιτικὴ γιὰ Ρωμαία Λουκρητία. Τὴν προσκύνει καὶ τὴν πίστεψε. Καὶ ἡ Λουκρητία του στὸ τέλος, γιὰ νὰ τοῦ πληρώσῃ τὴν ἀφροσύνην του, τοῦδαλε γιὰ βραχὺ τὸ κασελάκι τοῦ λούστρου στὰ χέρια.

X

Παιδι ἀκόμα, ὅταν πρωτογῆκα στὸν κόσμο, γνῶρισα τὸ Ραμπαγᾶ. Θαναμαστὴς του πρώτα, ἔγινε ὕστερα φίλος του ἀδερφικός, σύντροφός του ἀχώριστος, συνεργάτης του ἀφοσιωμένος. Τὸν ἔβλεπα νὰ θριαμβεύῃ, νὰ γαλιεῖται ἀπ' ὅλο τὸν κόσμο, νὰ τιμᾶται, νὰ θαυμάζεται καὶ τὸν ζήλευα. Τὰ πιστεύα αἰῶνα δὲ αὐτὰ, παιδί καθὼς ἦμουν τότε ἄμυαλο, καὶ τὰ εἶδα ἐφῆμερι καὶ μάταια, μονάχα ὅταν εἶδα τὸν δυστυχισμένο φίλο μου νὰ ἔρχετο ἀπ' ὅλους στὴν δυστυχία του καὶ νὰ φυτεύῃ μιὰ σφαῖρα στὰ μελίγγια του γιὰ νὰ ποθᾶν ἑυτερος, ὅπως καὶ ἑυτερος ἐζήνησε.

Δὲ θὰ τὸν ξεχάσω ποτὲ τὸ λόγο πᾶψινε στὸν ἀδερφό του, δικαιολογώντας τὴν αὐτοκτονία του: «Ἀφοῦ ὅλοι μ' ἐγκατέλειψαν, τί νὰ κάνω;»

Ὁ λόγος αὐτὸς μ' ἀνοίξε τὰ μάτια, μοῦ χρησίμεψε γιὰ ὁδηγὸς στὴ ζωὴ. Καὶ πιστὸς ὁδηγὸς οὔτε μὲ γέλασε, οὔτε θὰ μὲ γελάσῃ ποτέ. Πάντα τὴν Ἀλήθεια θὰ μοῦ δείχνῃ. Πάντα θὰ μοῦ φωνάζῃ πῶς ὁ θαναμαστος κ' ἡ ἀγάπη κ' ἡ ὑποστήριξη ποὺ μᾶς δείχνουν οἱ ἄνθρωποι, ὅταν ἔχουν τὴν ἀνάγκη μας, δὲν εἶναι καμμία σιγουριά γιὰ τὸ μέλλον, καὶ πῶς τὰ τέτοια κεφάλαια ἐξοδιάζονται γλήγορα, ἂν δὲν τὰ καλοδιαχειριστῇς, ἂν τὰ πιστέψῃς γι' ἀνεξάντλητα.

Μ' ἕνα τέτοιο ὁδηγὸ τίμιο καὶ εἰλικρινῇ, καὶ λούστρος νὰ καταντήσῃς, δὲ θὰ καταριέσαι κανένα δὲ θὰ τὰ βάζῃς μὲ τὸν κόσμο, παρὰ θὰ κανὲς ἡδύχα ἄσχηχα, τὴ δουλίτσα του, πικροχαμογελώντας καὶ σιγοψιθυρίζοντας:

— Τέτοιους εἶναι ὁ παλιόκοσμος!

Δ. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΝΕΚΡΙΚΟΙ ΔΙΑΔΟΓΟΙ

Η ΣΚΗΝΗ ΣΤΑ ΟΥΡΑΝΙΑ

Ἀρχάγγελος Γαβριήλ. Ποιὸς εἶσαι ἐσύ;

Γρηγ. Ξεν. Ὁ Ξενόπουλος.

Ἀρχάγγ. Γαβρ. Καὶ τί γυρεύεις ἐδῶ;

Γρηγ. Ξεν. Νὰ μῶ στὸν Παράδεισο.

Ἀρχάγγ. Γαβρ. Μπᾶ! Καὶ πῶς;

Γρηγ. Ξεν. Μὰ ξέρεις, εἰμουν ἀπὸ τοὺς καλοὺς κριτικούς, καὶ ζητοῦσα τὴν ἀλήθεια πάντα.

Ἀρχάγγ. Γαβρ. Αἶ, καὶ τὴν ἔβρισκες;

Γρηγ. Ξεν. Ἀκούς, λέει; Πάντα εἰς τὸ μέσον τὴν ἔβρισα. Μάλιστα τὸ γράφα αὐτὸ καὶ στὰ «Παναθηναῖα», τότες ποὺ ἔκρινα τοὺς «Ἰσαύρους».

Ἀρχάγγ. Γαβρ. Χμ! Τὸ διάβασα ἐκεῖνο τὸ φύλλο. Τόφερε ἐδῶ μαζί του ὁ Μποντιτσέλης Ἐπισκοπὸ-πouλος, ὁ Κινέζος.

Γρηγ. Ξεν. Καὶ μπῆκε μέσα αὐτός;

Ἀρχάγγ. Γαβρ. Τὴ δουλειά μας τώρα νὰ δοῦμε. Ἐσὺ ἔγραψες πῶς εἶναι καλοὶ οἱ «Ἰσαυροὶ» ἐπειδὴ «ἡ ἀλήθεια εὐρίσκεται πάντοτε εἰς τὸ μέσον». Παράκτω λὲς πῶς ἔχουν κ' οἱ «Ἰσαυροὶ» τίς σχολαστικές ὑπερβολές τους καθὼς ἔχουν καὶ τὰ δημοτικὰ ἔργα. Πᾶει νὰ πῇ, οἱ «Ἰσαυροὶ» δὲν εἶναι «εἰς τὸ μέσον». Τὶ πράγματα εἶναι αὐτά;

Γρηγ. Ξεν. Μὰ ξέρεις, ὁ Κριτικὸς πρέπει πάντα κατὶ νὰ πῇ, κατὶ νὰ παινέσῃ, κατὶ νὰ ψεῖξῃ...

Ἀρχάγγ. Γαβρ. Ἐπρεπε νὰ πῇ, ἴσια στὴν Κόλαση γι' αὐτὴς τίς ἀνοησίες ποὺ λές. Ἐπειδὴ ὅμως λὲς πῶς γύρευες τὴν ἀλήθεια, καὶ τὴν ἔβρισκες «εἰς τὸ μέσον», συλλογίζουμαι πῶς κατὰ τὸ δικό σου τὸ σύστημα ὁ Παράδεισος εἶναι ὑπερβολή, ἡ Κόλαση εἶναι ὑπερβολή, λοιπὸν νὰ πῇ, στὸ Πουργατόριο ποὺ βρίσκεται «εἰς τὸ μέσον», καὶ νὰ κοιτάξῃς τὸν ἀφαλὸ σου ποὺ βρίσκεται κι' αὐτὸς «εἰς τὸ μέσον», ἴσα μὲ νὰ βάλῃς γνώση. Καὶ τότες βλέπουμε.

Ἀρχ. Γαβρ. Ἄλλος πάλι! Πίσω, πίσω! Ποῦ πῆς;

Μιστρ. Πῶς μέσα... στὸν Παράδεισο... Εἰμαι ἅγιος ἄνθρωπος.

Ἀρχ. Γαβρ. Στάσου δὲ πρώτα νὰ δοῦμε. Πῶς σὲ λένε;

Μιστρ. Μιστριώτη.

Ἀρχ. Γαβρ. Καὶ τί δουλιὰ ἔκανες;

Μιστρ. Ἀνθρώπους γραμμάτων.

Ἀρχ. Γαβρ. Πίσω! Ἐδῶ δὲν ἀφίνουμε ἀνθρώπους γραμμάτων.

Μιστρ. Πῶς δὲν ἀφίνετε; Ἐγὼ εἶδα τὸ Χατζιδάκι κι' ἔμπαινε.

Ἀρχ. Γαβρ. Ὁ Χατζιδάκις ἄνθρωπος γραμμάτων, Ὁ Χατζιδάκις δὲν εἶταν ἄνθρωπος γραμμάτων. Ὁ Χατζιδάκις εἶταν ξυλοκρίστης. Πίσω!

Δροσίνης. (Ἐρχεται σιγὰ σιγὰ) πολλὰ τὰ ἔτη σου.

Ἀρχ. Γαβρ. Προσκυνῶ. Τί ἀγαπᾷς;

Δροσ. Μοῦ λές, παρακαλῶ, ἂν ἔχει ἀφτοῦ μέσα πατριωτικὲς ἐπιτροπές;

μονομιᾶς καὶ γιὸ καὶ νύρη γιατί τίς θάμπωσι καὶ κείνες τῆς Χλόης ἡ ὁμορφιά, ποὺ δὲ μπορούσε νὰ βρεθεῖ σ' ἄλλη. Μὲ λίγα λόγια δὲ ἡ πολιτεία πήγαινε νὰ ἴδῃ τὸ παλληκαρι καὶ τὴν κοπέλλα καὶ καλοτύχιζαν ἀπὸ τὰ τώρα τὸ γάμο. Κ' εὐχόντουσαν καὶ ἡ γενιά τῆς κόρης ὅμοια μὲ τὴν ὁμορφιά της νὰ βρεθεῖ καὶ γυναῖκες πολλὲς ἀπὸ τίς πολὺ πλούσιες παρακαλοῦσαν τοὺς θεοὺς ν' ἀποδείχτουν αὐτὴς μητέρες δυχατέρας τόσο ὁμορφης.

ΚΕ'. Μὰ ὁ Διονυσιοφάνης, ἀφοῦ ὕστερις ἀπὸ μεγάλη σκέψη βυθίστηκε σ' ὕπνο βαθύ, τέτιο ὄνειρο εἶδε. Τοῦ φάνηκε πῶς οἱ Νύφες παρακαλοῦσαν τὸν Ἐρωτὰ νὰ στρέξῃ πιά τὸ γάμο τους καὶ πῶς ἐκεῖνος, ἀφοῦ λασκάρισε τὸ δοξάρι τοῦ καὶ τ' ἀπῆλθε κοντὰ στὴ δοξαροθήκη, πρῶσταξε τὸ Διονυσιοφάνη σ' ὅλους τοὺς πρώτους τῆς Μιτυλήνης νὰ κάνει τραπέζι κι' ὅταν γεμίσει τὸ τελευταῖο ποτήρι, τότε νὰ δείχνῃ σὲ πᾶσα ἕνα τὰ σημάδια. Κ' ὕστερις νὰ τραγουδοῦν τὸ τραγοῦδι τοῦ γάμου. Αὐτὰ ἰδόντας κι' ἀκούσαντας, σηκώνεται χάραμα, κι' ἀφοῦ πρῶσταξε νὰ ἐτοιμαστῇ πλούσιο τραπέζι ἀπὸ ὅ,τι βγάνει ἡ γῆς, ἡ θάλασσα κ' οἱ λίμνες καὶ τὰ ποτάμια, ὅλους τοὺς Μιτυληνιοὺς ἀρχόντους τοὺς καλοῦσε. Κι' ὅταν πιά ἦταν νύχτα καὶ εἶχε γεμιστεῖ τὸ κροντήρι, ποὺ κάνουν μὲ δαύτο σπονδὲς στὸν Ἑρμῇ, ἕνας δούλος φέρνει μέσα σὲ δίσκο

Ἀρχ. Γαβρ. Ὅχι, δὲν ἔχει. Γιατί;

Δροσ. Τίποτα, μὴ συγχωρεῖς. Κάποιος μοῦ εἶπε πὼς ἀφτοῦ εἶναι ὁ Παράδεισος. Μὰ πρέπει νὰ μὲ γέλασε (Φέβγει γλήγορα γλήγορα).

Ἀρχ. Γαβρ. Ποῖος τάχα νῦναι πάλι ἀφτός ὁ σπανός; πού μὰς κοπιᾶζει;

Βικέλιος. Ταπεινότητος (τοῦ δίνει τὴ χάριτα του).

Ἀρχ. Γαβρ. (διαβάζει). «Δημητράκιος Νικέλ-αρος πρόεδρος». Ὁ σημαντικὸ πρόσωπο! Πρόεδρος σου λείει ἄλλος. Καὶ τί πρόεδρος παρακαλῶ;

Βικέλι. Γενικὸς πρόεδρος ἂν ἔχετε κανένα Σωματεῖο κι' ἐδῶ, ἄς ποῦμε καμιὰ Ἑθνικὴ Ἑταιρεία, εἶμαι ἔτοιμος νὰ προεδρεύω. Ἐχῶ μαλιστα καὶ τὸ Γραμματεῖα πρόχειρο πού δὲ θ' ἀργήσῃ νὰ φανεῖ... Τέτοιον ἀγίου ἀνθρώπου δὲν τοῦ κάνει ὁ κόσμος, ὅπως μήτ' ἐμένα.

Ἀρχ. Γαβρ. Μὴ μιλεῖς τόσο, ἀκόμα δὲν ἔγινες κι' ἰδὼ Πρόεδρος. Πές μου. Εἶσαι Ἰσπανός, ὑποθέτω;

Βικέλι. Ὅχι, Ἑλλήν.

Ἀρχ. Γαβρ. Τότες γιατί εἶσαι ξουρισμένος;

Βικέλι. Εἶναι ἀπὸ τὰ πολλὰ τὰ λόγια τοῦ Δροσίνου.

Ἀρχ. Γαβρ. Καὶ πού καθόσονται;

Βικέλι. (Τὸ λείει νόστιμα, ὅπως συνείθιζε πάντα). Ἐγώ, κύριέ μου, μὴ ρωτᾶτε, εἶχα ἕναν πόδα στὰς Ἀθήνας καὶ τὸν ἄλλον στὸ Παρίσι.

Ἀρχ. Γαβρ. Στάσου, στάσου! Ἐσὺ λοιπὸν θὰ εἶσαι πού εἶχαμε παρὰ πονα πικρὰ ἀπὸ τοὺς Σικελιώτες. Εἶσαι σημαδεμένη ψυχὴ. Δὲ μπορεῖς νὰ μπεῖς ἂν δὲ δῶ τὸ διαβατήρι σου. Ἐχεις;

Βικέλι. Μάλιστα Ἐγὼ πάντα ὅλα τάχω τάχτικα. Ὅριστε

Ἀρχ. Γαβρ. (διαβάζει) «Ὁ κομιστὴς τῶν γραμμάτων τῶνδε, τοῦ πικλὴν Δημητράκιος Νικέλ-αρος, «τὸ ἐπάγγελμα πτωχὸς τὸ πνεύματι κ.τ.λ.» Ἄν ἀφτοῦ εἶναι τὸ ἐπάγγελμα σου, ἔχεις δικαιώματα. Κόπιασε μέσα.

Βικέλι. Ἐφχαριστῶ. Μὲ συγχωρεῖτε ὅμως μιὰ στιγμή. Θέλω νὰ πᾶω κι' ἀντίκρυ πρῶτα... ν' ἀφίσω μιὰ χάρτα.

Ἀρχ. Γαβρ. Ἀντίκρυ; πού ἀντίκρυ;

Βικέλι. Στοῦ κ. Βελλζεβούλ. Βλέπετε, πλειοψηφεί.. δὲ θέλω νὰν τὰ χαλάσω μαζί του.

Κ. ΤΕΦΑΡΙΚΗΣ

ΣΤὴν Ἀμμουδιά

Στὴν ἀμμουδιά πού ἀπλώνονται σὰ λίνα βελουδένια τὰ κόμματα κ' οἱ στέλεις τοὺς λάμπουνε σὰν ἑσάτες, πού ἡ χίμαιρα μὲ τὸ κρυφὸ βιολλὶ κοιμάει τὴν ἔννοια, κοιμοῦνται ὑπνο γαλήνιον οἱ ἀποσταμένοι ἀργάτες. Τὸνεῖρο μίς' στὸν ὕπνο τοὺς σὰν ἄστρο ἀργοχαράζει — ὦ ἡ ψυχὴ λιμάνι τῆς σὰ βρίσκει τέτοια κλίνη — κι' ὁ ἥσκιος μου ὁ βέβηλος σὰν ἀπερνᾶω ταράζει θαρρῶ τὴν ἄγρια τοῦ ὕπνου τοὺς δάπαλη γαλήνη.

Παίριαις

ΡΟΜΟΣ ΦΙΛΥΡΑΣ

ΕΝΑΣ ΛΟΓΟΣ ΠΟΥ ΔΕΝ ΑΠΑΓΓΕΛΕΘΗΚΕ ΣΤΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΤΩΝ ΛΟΓΩΝ

«Διαβάζω, Κύριε, τὸ βιβλίο, ἀλλὰ δὲν τὸ καταλαβαίνω» τὰ λείει πολὺ ἑλληνικά».

Ἕνας μαθητής.

«Οἱ διδάσκαλοι πάντων τῶν ἐπαρχιῶν....»

Ἕνας γυμνασιάρχης.

Συνήθεια ἐπικράτησε, Κύριοι, νὰρχίζουν τοὺς λόγους τῶν οἱ ρήτορες μὲ ρητὰ. Τὰ ρητὰ μου ἐγὼ δὲν τὰ πῆρα οὔτε ἀπὸ τὸν Ἰσοκράτη οὔτε ἀπὸ τὸ Θουκυδίδη, καὶ ὅμως, μῶλο τὸ σεβασμὸ πού ἔχω στοὺς μεγάλους μας προγόνους, νὰ μοῦ ἐπιτρέψετε νὰ φρονῶ, πὼς ἀπὸ καὶ πού τὰ πῆρα τὰ δικὰ μου τὰ ρητὰ, ἔχουν μεγαλύτερη πρακτικὴ ἀξία γιὰ τὴν παρούσα περίστασι.

Τὸ πρῶτο τὸ πῆρα ἀπὸ τὸ στόμα ἐνὸς μαθητοῦ τῆς Ἀθῆς τοῦ Ἑλληνικοῦ. Ὁ μαθητὴς αὐτός, μιὰ μέρα πού δὲν ἤξερε μάθημα, ἀπολογούμενος γιὰ τὴν ἀμελετησιά του, μοῦ εἶπε αὐτὸν τὸ λόγο μὲ πολλὴ ντροπὴ καὶ ταπεινώση, χωρὶς νὰ φανταστῇ πὼς ἐκείνην τὴ στιγμὴ δὲν ἦταν κατηγορούμενος παρὰ κατήγορος, καὶ ὅτι ἀπήγγελε ἀπὸ μέρος ὅλου τοῦ μαθητικοῦ κόσμου τὴν καταδίκη τοῦ συστήματός μας.

Τὸ δεύτερο ρητὸ εἶναι περιττὸ νὰ σᾶς πῶ ἀπὸ πού τὸ πῆρα. Τὸ ἔχετε ἀκούσει ὅλοι σας σ' αὐτὸ δὲ τὸ Συνέδριο ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ προλαλήσαντος διακεκριμένου Ἑλληνιστοῦ καὶ συγγραφέως πολλῶν διδακτικῶν βιβλίων, βιβλίων βέβαια ἀπὸ κείνα πού «τὰ

διαβάζει ἀλλὰ δὲν τὰ καταλαβαίνει τὸ κακόμοιρο τὸ παιδί, γιατί τὰ λείει «πολὺ ἑλληνικά».

Μὲ τὰ δύο αὐτὰ ρητὰ, πού βαστοῦν ἀπ' τὴς δύο ἀντίθετες ἁπλῆς τῆς εκπαιδευτικῆς κλίμακος, ἀπὸ ἕνα μικρὸ μαθητὴ κι' ἀπὸ ἕνα μεγάλο καὶ τρανὸ γυμνασιάρχην, μὲ τὰ δύο αὐτὰ ρητὰ θέλω νὰ σᾶς πῶ, ἀξιότιμοι Κύριοι, πὼς ἀνάμεσα στὰ πολλὰ καὶ ὠφέλιμα πράγματα πού ἐσυζητήσατε καὶ ἀποφασίσαιτε, ξεχάσατε καὶ. Ξεχάσατε πού τὸ βιβλίο, ἐξὸν ἀπ' τὴν καταλλήλη ὕλη καὶ τὴν ἐξωτερικὴ ὁμορφιά, χρειάζεται καὶ καταλλήλη γλῶσσα.

Μὲ τὸ βιβλίο, πρῶτο, θέλουμε νὰ μάθῃ τὸ παιδί νέα πράγματα: ἀμεσο συμπέρασμα μοῦ φαίνεται πὼς τὸ βιβλίο πρέπει νὰ εἶναι γραμμένον σὲ γλῶσσα πού νὰ τὴν καταλαβαίνει τὸ παιδί ὅσο γίνεται καλύτερα. Κι' ἀκόμη αὐτὴ εἶναι ἡ πιὸ ταπεινὴ, ἡ πιὸ ὕλη-κὴ ὅψη τοῦ ζητήματος. Μὲ τὸ βιβλίο ζητοῦμε κι' ἄλλο πρᾶγμα ὑψηλότερο, γενικώτερο, πνευματικώτερο. Ζητοῦμε νὰ κατακτήσουμε τὴν ψυχὴ τοῦ παιδιοῦ γιὰ νὰ τὴ διαπλάσουμε, ζητοῦμε νὰ κεντήσουμε τὴν ὁραξί τοῦ παιδιοῦ πρὸς τὴ μάθηση, ζητοῦμε ν' ἀνάψουμε μέσα του μιὰ φλόγα πρὸς κάθε πρᾶγμα καλὸ κι' ὠραῖο, μιὰ φλόγα πού ἡ ζέστη τῆς νὰ τὸ θερμαίνει ὅλες τὶς ἡμέρες τῆς ζωῆς του. Ζητοῦμε νὰ τὸ ὑπνωτίσουμε καὶ νὰ τοῦ υποβάλουμε τὴν ἀγάπη γιὰ τὴν πατρίδα του, τὸ θαυμασμὸ καὶ τὴν ὑπερηφάνεια γιὰ τὴν ἱστορία τῆς, τὸν ἐνθουσιασμὸ καὶ τὴν πεποίθησι γιὰ τὸ μέλλον τῆς.

Ἀλλὰ γιὰ νὰ γίνουν ὅλ' αὐτὰ, πρέπει τὸ βιβλίο νὰ μιλᾷ στὴν ψυχὴ τοῦ παιδιοῦ. Πολὺ σωστὰ παρατηρήσατε πὼς ἔχει μεγάλη ἐπίδραση ἡ μορφή τοῦ βιβλίου ἡ ἐξωτερικὴ. Βέβαια! Ἐγὼ ὁ ἴδιος, πού ξέρω νὰ ξεχωρίσω τὴν πνευματικὴ ἀξία ἐνὸς βιβλίου ἀπὸ τὴν ἐξωτερικὴ του ὁμορφιά, καὶ ὅμως πολλές φορές δὲν κατορθώνω νὰ διαβάσω ἕνα βιβλίο, γιατί εἶναι κακὰ τυπωμένο. Πόσο μάλλον τὸ παιδί, πού δὲν ἔχει τὴ δύναμη νὰ κάμῃ αὐτὸ τὸ ξεχώρισμα. Μὰ γιατί, ἀγαπητοί μου Κύριοι, κοντὰ σ' αὐτὴν τὴν παρατήρησι δὲν ἐκάματε καὶ τούτῃ τὴν ἄλλη, ἂν καὶ συγγενεῖς τόσο πολὺ: πὼς πρέπει καὶ ἡ γλῶσσα τοῦ βιβλίου, ὅμοια μὲ τὴν ἐξωτερικὴ του μορφή, νὰ ἔχῃ τὴν ιδιότητα νὰ μὴν κρυώνει τὴν καρδιά τοῦ παιδιοῦ, νὰ μὴ γεννᾷ μέσα τῆς τὴν ἀντιπάθεια;

Καὶ ποῖά εἰν' ἡ γλῶσσα ἐκείνη πού θὰ μπῇ στὴν καρδιά τοῦ παιδιοῦ καὶ θὰ κερδίσῃ τὴ συμπάθειά του; Ποῖά εἰν' ἡ γλῶσσα πού θὰ σφιχτοδέσῃ μιὰ ψυχὴ κι' ἕνα βιβλίο μὲ τὰ μεταξένια νήματα τῆς ἀγάπης, καὶ θὰ τὰ κάμῃ σὰ δυὸ συντρόφους ἀχώριστους. Ποῖα

ἀσημένιο τὰ σημάδια· κι' ἀρχίζοντας ἀπὸ δεξιά τὰ-δειχνε γύρω σ' ὅλους. Ἀπὸ τοὺς ἄλλους λοιπὸν κανένας δὲν τὰ γνώρισε· μὰ κάποιος Μεγακλῆς, πού γιὰ τὰ γερατιά του ἦταν στὴν ἀκρὴ τοῦ τραπέζιου, καθὼς τὰ εἶδε καὶ τὰ γνώρισε, παραπολὺ δυνατὰ φώναξε:

—Τί εἰν' αὐτὰ πού βλέπω; τί μοῦ γίνηκες κοριτσάκι μου; τάχατις κ' ἐσὺ ζῆς; ἢ τὰ πῆρε αὐτὰ κανένας βοσκὸς εὐρόντας τα κατὰ τύχην; Παρακαλῶ σε, Διονυσιοφάνη, πές μου: ἀπὸ ποῦθ' ἔχεις τὰ σημάδια; Μὴ ζηλέψεις νὰ βρῶ κι' ἐγὼ τὴν κόρη μου ὕστερ' ἀπὸ τὸ Δάφνη.

Κι' ἀφοῦ ζήτησεν ὁ Διονυσιοφάνης νὰ εἰπεῖ κείνος πρῶτα πὼς τὸ παράρριξε τὸ παιδί του, ὁ Μεγακλῆς χωρὶς νὰ κατεβάσῃ καθόλου τὴ φωνή του, εἶπε:

—Εἶχα λίγο βιὸς προητέρως, γιατί ὅσα εἶχα τὰ ξόδεψα φτιάνοντας θεάτρα κι' ἀρματόνοντας κά-τερρα. Ὅταν γίνονταν αὐτὰ, ἔκαμα ἕνα κορίστι· μὴ θέλοντας νὰ τὸ ἀναθρέψω φτωχικά, ἀφοῦ τὸ στόλισα μ' αὐτὰ τὰ σημάδια, τὸ πέταξα, ξέροντας, ὅτι πολλοὶ ἀποθυμοῦν νὰ γίνουν καὶ μὲ τέτιο τρόπο πατέρες.

Καὶ κοίτουσαν στὸ σπήλιό τῶ νυφῶνε, μπιστεμένο «στὶς θεές· μὰ ἐμένα μὲ πλεμύριζαν κάθε μέρα τὰ πλούτια, χωρὶς νὰχω κληρονόμο· γιατί δὲν εἶχα πικρὴν τυχὴ μὴτε κοριτσοῦ νὰ γίνω πατέρας, μόνε, σὰ νὰ μὲ περιγελοῦσαν οἱ θεοί, μούστελναν τὴ νύχτα δεινὰ, πού μοῦ φανέρωναν ὅτι πατέρα θὰ μὲ κάμει ἕνα κοπάδι.

ΚΣΤ'. Φώναξε ὁ Διονυσιοφάνης δυνατότερ' ἀπὸ τὸ Μεγακλῆ, κι' ἀφοῦ πετάχτηκε ἀπάνου, φέρνει μέσα τὴ Χλόη, πολὺ ὁμορφα στολισμένη, καὶ λείει:

—Τοῦτο τὸ παιδί παραπέταξες· αὐτὴ τὴν παρθέναν μιὰ προβατίναν μὲ τὴν ἔννοια τῶ θεῶνε σου τὴν ἀναθρέψε, ὅπως μιὰ γίδα τὸ Δάφνη μου. Πάρε τὰ σημάδια καὶ τὴ θυγατέρα σου· μὰ παίρνοντάς τηνε δόσε τὴ στὸ Δάφνη γυναῖκα· καὶ τοὺς δυὸ τοὺς πετάξαμε· καὶ τοὺς δυὸ τοὺς βρήκαμε· γιὰ τοὺς δυὸ νοιάστηκαν ὁ Πάνας κ' οἱ Νύφες κι' ὁ Ἐρωτας.

Παραδέχονταν τὰ λόγι' αὐτὰ ὁ Μεγακλῆς καὶ τὴ γυναῖκά του τὴ Ρόδη ἔστειλε καὶ φώναξε, καὶ τὴ Χλόην στὴν ἀγκαλιά του κρατοῦσε· καὶ κοιμήθηκαν μένοντες αὐτοῦ. Γιατί ὁ Δάφνης ὀρκίζονταν, πὼς δὲ θ' ἀφῆσει σὲ κανέναν τὴ Χλόην, μῆτε στὸν ἴδιον τὸν

πατέρα του. Κι' ὅταν ξημέρωσε συφώνησαν καὶ γύρισαν πάλι στὴν ἐξοχή. Γιατί τὸ ζήτησαν αὐτὸ ὁ Δάφνης κ' ἡ Χλόη, μὴν ὑποφέροντας στὴν πολιτεία νὰ ζοῦν. Μὰ ἀποφασίζαν καὶ κείνοι νὰ κάμουν ποιμενικοὺς τοὺς γάμους τοὺς. Ἀφοῦ λοιπὸν πῆγαν στοῦ Λάμωνα, καὶ τὸ Δρύαντα ἔφεραν μπρὸς στὸ Μεγακλῆ καὶ τὴ Νάπη στὴ Ρόδη τήνε σύστησαν· κ' ἐτοίμαζαν μεγαλόπρεπα ὅσα χρειάζονταν γιὰ τὴ γιορτή.

ΚΖ'. Ἐταξε λοιπὸν τὴ Χλόη στὶς Νύφες ὁ πατέρας καὶ μ' ἄλλα πολλὰ μαζί ἔκαμν ἀφιερῶματα τὰ σημάδια καὶ στὸ Δρύαντα ἔδωκεν ὅσα λεπτὰ ἔλειπαν γιὰ νὰ γίνουν δέκα χιλιάδες· ὁ Διονυσιοφάνης, ὄντας καλοκαιριά, ἐκεῖ μπροστὰ στὸ σπήλιό ἔστρωσε χλωρὰ φύλλα κι' ἀφοῦ κάθησε χάμου ὅλους τοὺς χωριάτες, τοὺς ἔβανε πλούσιο τραπέζι. Ἦταν ἐκεῖ ὁ Λάμωνας κ' ἡ Μυρτάλη, ὁ Δρύαντας κ' ἡ Νάπη, τοῦ Δόρκωνα τὸ συγγενολόι, τοῦ Φιλήτα τὰ παιδιὰ, ὁ Χρῶμης κ' ἡ Λυκαίνιο· δὲν ἔλειπε μῆτε κι' ὁ Λάμπης, πού τότε συχώρεσαν. Ἦταν λοιπὸν σὲ τέτιους ξεφαντοτάδες ὅλα ἀπλά καὶ χωριάτικα· ὁ ἕνας τρα-

θα εἶν' ἄλλη, ἂν δὲν εἶν' ἐκεῖνη ποῦ μιλεῖ καὶ με-
τοὺς ἄλλους τοῦ συντρόφου καὶ μετὸν πατέρα του,
καὶ μετὴν μάνα του, καὶ μετὸν ἴδιο τὸ δάσκαλο ἔ-
ξω ἀπ' τὴν ἐπίσημη στιγμή τοῦ μαθήματος;

«Ακούσα κ' ἐγώ, καὶ θὰ ξέρετε καλύτερα ἀπὸ
μέναν, Κύριοι, ὅτι καὶ σ' ἄλλους τόπους συμβαίνει τὸ
παιδί νὰ μαθαίνει ἄλλη γλῶσσα ἀπ' τὴν γλῶσσα τῆς
μάνας του. Μὰ σάμπως νὰ κατάλαβα πὺς δὲν εἶ-
ναι ἀκριβὲς; ἂν αὐτὸ ποῦ συμβαίνει σ' ἐμᾶς. Δηλα-
δὴ ἐκεῖ ἡ γλῶσσα ποῦ μαθαίνει τὸ παιδί δὲν εἶναι
ἡ γλῶσσα τῆς μάνας του, εἶναι ὅμως ἡ γλῶσσα
τοῦ δασκάλου. Ἐκεῖνη ὅμως ἡ γλῶσσα ποῦ ζη-
τοῦμε ἐμεῖς νὰ μάθουν τὰ παιδιὰ μας δὲν εἶναι οὔτε
τοῦ δασκάλου γλῶσσα. Ἄν δὲν εἴχατε πειστή ἀκόμη
γ' αὐτό, τᾶς τὸ ἀπέδειξε πρὸ ὀλίγου ὁ ἀξιότιμος
πρωταρχίας, καὶ χωρὶς νὰ κατηγορήσω κανέναν, γι-
ατί ἐδῶ φταίει τὸ σύστημα καὶ ὄχι τὰ άτομα, μπο-
ρῶ νὰ σᾶς βεβαιώσω πὺς ὁ σεβαστὸς καθηγητὴς μι-
λήσει ὡς ἀντιπρόσωπος «πάντων τῶν ἐπαρχιῶν» καὶ
πατρῶν τῶν δασκάλων».

«Ὅσο ξέρω ἐγώ, ὁ δάσκαλος, ἀπὸ κλείσθαι τὸ βί-
βλιο, μιλεῖ μετὰ τοὺς μαθητὰς τὴν ἀκόλουθη γλῶσσα.
«Ἐλθε δὲ, παιδάκι μου, τί πράγματα εἶν' αὐτά; Τί
οσοῦ ἔχω πεῖ νὰ κάμῃς; Δὲν σοῦ ἔκαμα κ' ἄλλοτε
παρρησιάζεις, ὅτι δὲν πρέπει νὰ περνᾷς τὸν καιρὸ
σου μετὰ τίς ζωγραφίαις, γὰρ νὰ ἐρχεσαι μελετη-
μένος;...» Δὲν πιστεύω νὰ εἴπατε ποτὲ στοὺς μα-
θητὰς σὰς τὰ ἔξῃς. «Ἐλθε ἐνταῦθα, παῖ. Τί σοῖ ἔ-
ρχω εἶπει νὰ ποιήσῃς; Δὲν σοῖ ἐποίησάμην καὶ ἄλ-
λοτε παρρησιάζεις, ὅτι δὲν πρέπει νὰ διέρχῃσαι
πέντον σὸν χρόνον μετὰ τὰς ζωγραφίας ἵνα ἐρχῃσαι
μελετημένος;...» Ξέρω πὺς ὑπάρχουν ἐδῶ κ' ἐκεῖ
μερικοὶ ἄνθρωποι, ἢ ἀπολιθώματα ἀνθρώπων, ποῦ
προσπαθοῦν νὰ μιλήσουν αὐτὴν τὴν γλῶσσα ἢ ἐλπί-
ζουν νὰ τὴν μιλήσουν ἀργότερα. Τοὺς ἀνθρώπους αὐ-
τοὺς, ποῦ εἶναι καὶ σπάνιοι, ὅπως ὅλα τὰ ἀντικείμε-
να προκατακλυσμιαίας ἐποχῆς, δὲν τοὺς ἐξετάζω, γι-
ατί δὲν ἀσχολοῦμαι μετὰ τὴν Παλαιοντολογία. Μιλῶ με
σᾶς, Κύριοι, τοὺς ζωντανούς, καὶ σᾶς παρακαλῶ σὺν
τίμῃσι ἀνθρώποις νὰ ὁμολογήσετε, πὺς αὐτὴν τὴν
γλῶσσα οὔτε τὴν μιλήσατε ποτὲ στοὺς μαθητὰς σὰς
οὔτε θὰ τὴν μιλήσετε.

Ἀλλὰ, καθὼς ξέρετε, γὰρ νὰ μάθῃ τὸ παιδί νὰ
μιλᾷ μιὰ γλῶσσα, τὸ κυριώτερον εἶναι ἡ ἐφαρμογὴ,
κ' ἐμεῖς τὴν διδάσκουμε μόνον θεωρητικῶς. Κάποια,
ὡς τὴν ποῦμε, ἐφαρμογὴ, γίνεται ὅταν ὁ δάσκαλος

διδάσκει, καὶ ὅταν ὁ μαθητὴς ἐξετάζεται, ἀλλὰ αὐ-
τὴ γυρίζει μέσα σὲ ὁρισμένο κύκλο ἰδεῶν. Μόλις κλει-
στῇ τὸ βιβλίο, παύει ἀμέσως κ' αὐτὴ. Ἀλλὰ ἡ κα-
θαρὴ ἐφαρμογὴ, ὅταν μαθαίνεται μιὰ γλῶσσα, ἀρχίζει
ἴσα ἴσα ἀπ' τὸν κοινὸν διάλογο, ἐνῶ στὴ δικὴ μας
τὴν περίπτωσιν αὐτὸς δὲ ὁ κοινὸς διάλογος εἶναι ποῦ
μένει αἰωνίως ἔξω ἀπ' τὴν ἐφαρμογὴ. Ἔτσι ἀπὸ
παιδιὰ δὲν ἀποχοῦμε ποτὲ τὸ αἰσθημα αὐτῆς τῆς
γλώσσας, γιὰ τοῦτο, καὶ ὅταν γίνουμε γυμνασιάρχαι,
ἐξακολουθοῦμε νὰ κάνουμε λάθη.

Καὶ μὴ μοῦ πῆτε πὺς εἶναι παραδρομὴ. Ἀκούσα-
τε ποτὲ κανέναν νὰ πῇ «ὅλοι οἱ ἐπαρχίαι» ἢ «ὅλες
οἱ δασκαλοί»; Γιατί ἐκεῖ δὲ γίνεται ποτὲ παραδρομὴ;
Γιατί ἀγρυπνοῖ τὸ αἰσθημα μέσα μας, καὶ μᾶς δίνει
ἀμέσως μιὰ γερὰ γροθιά, μὴ μὴς κάνουμε τὸ λάθος.
Ἄλλως τε τὸ λάθος τοῦ σεβαστοῦ συναδέλφου δὲν ἔχει
δὲ καὶ τὴν χάρι τῆς πρωτοτυπίας. Πολλοὶ ἄλλοι τὸν
ἐπρόλαβαν, καὶ εἶναι συνήθιστατο πρᾶγμα νάκούσετε
ἀπὸ ἐπίσημο βῆμα «ἂν δὲν ἀπέθνησκε, θὰ προήγα-
γε τὴν ἐπιστήμην» καὶ τὰ τοιαῦτα.

Πῶς λοιπὸν πρέπει νὰ κάνουμε γὰρ νὰ μάθουν τὰ
παιδιὰ μας αὐτὴν τὴν γλῶσσα; Ἐγὼ εἶμαι τῆς
γνώμης νὰ τὴν μάθουν πρῶτα οἱ γυμνασιάρχαι. Αὐτὸ
πιστεύω νὰ εἶναι ἕνα καλὸ μέσο γὰρ νὰ τὴν μάθουν
ὕστερα καὶ τὰ παιδιὰ.

Τώρα, ἂν ἐμεῖς κάνουμε λάθη, φανταστήτε,
Κύριοι, τί γίνεται στὸ σχολεῖο. Ἀγκαλιὰ, δὲν εἶναι
ἀνάγκη νὰ τὸ φανταστήτε, γιατί τὸ ἔχετε καθημε-
ρινῶς ἐμπρὸς σὰς τὸ γλωσσικὸ αὐτὸ βασανιστήριον
τῶν παιδιῶν, ποῦ λέγεται σχολεῖο. Ἰ' αὐτὸ καὶ δὲ
θὰ χρειαστῇ νὰ πάρω ὄρκο, γὰρ νὰ μὴ πιστέψετε πὺς
τοῦτα δὲ τὰ λίγα παραδείγματα ποῦ θὰ σᾶς φέρω
εἶναι αὐθεντικά, γιατί τὸ καθένα ἀπ' αὐτὰ θὰ σᾶς
ξαναφέρῃ στὴ μνήμη σὰς ἄλλο ὅμοιον ποῦ ἔχετε ἀ-
κούσει. Εἶναι ὀλίγιστα ἀπὸ κείνα ποῦ ἀπαντοῦμε κα-
θὲ μέρα στὴν προφορικὴ ἢ στὴ γραπτὴ ἐξέταση τῶν
μαθητῶν μας.

«Ὁ μὲν ἄρως ἔλαφος ἔχει κέρατα, ἢ δὲ θήλη...»
«Ἡ μὲν βακτριανὴ κήμηλος ἔχει δύο ὕδους, ἢ δὲ ἄριανὴ
ἔν ὕδους» αὐτὸς ὁ ὕδους...»
«Ἡ κεφαλὴ εἶναι ἐπιμηκης, ἔχει δὲ εἰς ἕκαστον ποῦς...»
«... διὰ τὴν βασιλόπαις...»
«... ἡ ψευδὴ μήτηρ τὴν ἀληθὴ μήτηρ...»
«Ἐπειδὴ δὲν ἠμπορώμεν...»
«Τὰ ζῶα ταῦτα ἀγαποῦσι...»
«Τὸ δένδρον ἐξάγει φύλλα...»
«Τὸ πρόβατον παράγει ἔριον, μαλλιά, γάλα...»
«Ἡ Ἀφρικὴ παράγει ἐλεφαντόδοντος».

νοντὰς τὸν Πάνα στρατιώτη. Μὰ αὐτὰ ὕστερ' τὰ
ὀνομάτισαν καὶ ταῦκαμιν' τότες ὅμως ἅμα νύχτωσε,
ὅλοι τοὺς συντρόφους ἴσα μετὰ τὴν κάμαρά τους, ἄλλοι
παίζοντας τὸ σουραῦλι, ἄλλοι τὴν φλογέρα κ' ἄλλοι
κρατῶντας ἀψηλὰ μεγάλες λαμπάδες. Κι' ὅταν ἔφτα-
σαν κοντὰ στὴ θύρα, τραγουδοῦσαν μετὰ σκληρῇ κ'
ἄγρια φωνῇ, σὰ νὰ ἐξέκιζαν τὴ γῆς μετὰ τσουγγράνα,
κ' ὄχι νὰ τραγουδοῦσαν τοῦ γάμου τὸ τραγοῦδι.

Κι' ὁ Δάφνης κ' ἡ Χλόη, ἀπὸ γυμνοὶ πλάγια-
σαν, ἀγκαλιάζονταν καὶ γλυκοφιλοῦνταν, μείναντες
ἐξάγρυπνοι ὅλη τὴν νύχτα πρὶν πολλὴ κ' ἀπὸ τίς
κουκουβάγιες. Καὶ τῆς ἑκάμει ὁ Δάφνης κατὶ ἀπὸ ὅ-
σα τὸν εἶχε δασκαλέψει ἡ Λυκαίνιος καὶ τότες ἡ
Χλόη πρωτόμαθεν, ὅτι ὅσα στὸ δάσο γίνονταν,
ἦταν βοσκῶν παιγνίδια.

ΤΕΛΟΣ

«Διὰ τοῦ θοῦς ἀποτρίβωμεν».

«Αὐτὸς ὁ ἰχθύς ἔχει μιὰ κύστη πλάτης ἀπὸ».

Ἐρωτ. «Τί ἔχει αὐτὴ ἡ κύστη;»

Ἀπόκρ. «Ἄηρ».

«Βασιλεὺς τῆς Δανίας εἶναι ὁ πατὴρ τοῦ ἡμετέρου ἡμῶν
Βασιλέως».

«Ὁ Βασιλεὺς τῆς Δανίας εἶναι ὁ ἡμέτερος πατὴρ τοῦ
Βασιλέως μας Γεωργίου».

Δὲ θὰ ἔγραφε ποτὲ αὐτὸ τὸ παιδί «ὁ δικός μας
πατέρας τοῦ Βασιλέως μας», γιατί ἡ φράση «ὁ δι-
κός μας πατέρας», ποῦ τοῦ εἶναι πολλὴ γνωστὴ, θὰ
ἐμπόδιζε ἴσα μὲς στὴν καρδιά του, θὰ ὑπνοῦσε τὴ
ναρκωμένη του ψυχὴ, καὶ θὰ τῆς ἔλεγε, ὅτι ὁ Βασι-
λεὺς τῆς Δανίας δὲν εἶναι δικός μας πατέρας παρὰ
εἶναι πατέρας τοῦ Βασιλέως μας, ἐνῶ ἡ φράση «ὁ ἡμέ-
τερος πατὴρ» περνᾷ ἐπέεσσιν, χωρὶς νὰ ταραξῇ τὸν
ὑπνὸ τῆς ψυχῆς του.

Ναί, Κύριοι, κοιμοῦνται τὰ παιδιὰ μας. Κοι-
μοῦνται σὺν τὸ μακρομωμένῳ Βασιλόπουλῳ τοῦ παρα-
μυθίου, καὶ ἡ μάγισσα ποῦ θὰ τὰ ζυπνήσῃ θὰ εἶναι
ὁ δάσκαλος ἐκεῖνος ποῦ θὰ τοὺς μιλήσῃ τὴν γλῶσσα
τους. Φαντάζομαι ἕνα ἐκπαιδευτικὸ συνέδριον ἀπὸ
παιδιὰ, ποῦ μία μόνη εὐχὴ μ' ἕνα στόμα θὰ διετύ-
πωνε: «Διαβαζόμε, Κύριοι, τὰ βιβλία σας, ἀλλὰ
ἂδεν τὰ καταλαβαίνουμε» τὰ λένε πολλὴ ἑλληνικά.
«Γράφετε μας βιβλία, ποῦ νὰ νοιώθουμε τί μᾶς λέτε.
» Ἄν δὲν εἴστε ἱκανοὶ νὰ νοιώσετε τὴν παιδικὴν ψυχὴ,
ἂν δὲν ξέρετε ἀπὸ ποῦ ἀρχίζει ἡ μόρφωσή μας, ἀ-
φήστε μας τουλάχιστον στὴ δυστυχίαν μας, μὴ μᾶς
πειρανεύετε μετὰ συνέδρια, μὴ μᾶς πικραίνετε περισ-
σότερο μετὰ τῶν Δανῶν ἢ τῶν Σουηδῶν τὰ ἐκπαι-
δευτικὰ συστήματα ποῦ μᾶς ἐκθέτετε νὰ τὰ βλε-
πούμε. Ἐκείνων τῶν ἀνθρώπων τὰ παιδιὰ εἶν' εὐ-
τυχισμένα, δὲν εἶναι σὺν ἐμᾶς ἐκεῖνα ἔχοντες γλῶσ-
σαν».

Ο ΑΝΗΣΥΧΟΣ

Ο ΧΑΡΟΣ

Ἀνάμεσα 'ς τὰ πλούσια παραπλάσματα βρίσκεται τὸ
λαίψανο τοῦ παιδιοῦ, τοῦ παιδιοῦ ποῦ χτὲς σκοποῦσε τὴ
φαιδρότητα, τοῦ παχουλοῦ παιδιοῦ μετὰ γαλανὰ μάτια.
Τοῦ παιδιοῦ τοῦ μονακριβοῦ ποῦ ἦταν ἡ χαρὰ τοῦ νονιῶν
του. Τοῦ παιδιοῦ ποῦ ἦταν τὸ καμάρι τοῦ σπιτιοῦ.
Δὲν κλαίω ἐσένα, καλὸ μου παιδί, κλαίω τοὺς γονιοὺς
σου, ποῦ τοὺς ἀφαίρεσε ὁ Θάνατος τὸ μόνο στολισμὰ τους.
«Ὁ χάρς! ὅταν μετὰ τὸ καφετὸ δρεπάνι σου, ἐκοφες
τὴ ζωὴ τοῦ παιδιοῦ αὐτοῦ, δὲν συλλογίστηκες ὅτι ἐκοφες
μαζὶ καὶ τῶν γονιῶν του τὴν εὐτυχίαν καὶ τὴν χαρὰ;
Ὅταν μετὰ τὸ δρεπάνι σου τὸ μαῦρο ἐκοφες τὴ ζωὴ τοῦ
παιδιοῦ, δὲν συλλογίστηκες ὅτι ἐκοφες τὸ δροσάτο λού-
λουδο ποῦ μετὰ τὴν εὐωδίαν του καὶ μετὰ τὴν ὁμορφίαν του
κοσμοῦσε τὸ σπίτι;»

Δὲν κύτταξες τὰ ὄραία τοῦ μάτιας; τὸ προσωπάκι του
δὲν σὲ συγκίνησε; Δὲν ἀκούσεις τὰ παρακάλια τῶν γονιῶν
του ποῦ γονατίζετο μπρὸς στὸ κρεβάτάκι του σὲ παρα-
καλοῦσαν νὰ μὴ τοὺς ἀφαιρήσῃς τὸ γυιό της, τὸ μονακριβὸ
τοῦ παιδὶ;

Γιατί, ὦ χάρς, σκόρπισες τὸ πένθος καὶ τὴν δυστυχίαν
ἐκεῖ ποῦ ἄλλοτε βασιλεὺς ἦ χαρὰ καὶ ἡ εὐδαιμονία;
Γιατί;

παῖδρος Γαλάζιος.

ΦΤΗΝΑ ΒΙΒΛΙΑ

Στὸ γραφεῖο τοῦ «Νουμά» καὶ στὰ κισκία αὐτῆς Ὁμο-
νοίας, καὶ τοῦ Ὑπουργείου τῶν Οἰκονομικῶν πουλοῦνται
τάκτου βιβλία, ΜΙΑ ΔΡΑΧΜΗ τὸ ἕνα — κ' ἕνα φρ.
χρ. γὰρ τὸ ἔξωτερικόν:

Τοῦ ΨΥΧΑΡΗ: «Τὸ νεῖρο τοῦ Γιαννιέρη» καὶ τὸ «Τα-
ξίδι μου». — Τοῦ ΠΑΛΛΗ: «Ἡλιος καὶ Φεγγάρι». —
Τοῦ ΕΦΤΑΛΙΩΤΗ: «Ἡ Μαζώχτρα (διήγημα) καὶ ὁ Βουρ-
κόλακας (δράμα)». — Τοῦ ΦΩΤΙΑΔΗ: «Τὸ γλωσσικὸ ζήτημα
καὶ ἡ ἐκπαιδευτικὴ μας ἀναγέννησις». — Τοῦ ΦΙΑΝΤΑ
«Γραμματικὴ τῆς Ρωμαϊκῆς γλώσσας» καὶ Ἄπ' τοῦ
θρόνου τῶν αἰώνων (ποιήματα).

Οἱ ἀγοραστές τῶν ἐπαρχιῶν πληρώνουν 30 λεπτά τα-
χυδρομικὰ γιὰ κάθε βιβλίο.

Οἱ ἀγοραστές τοῦ ἑξωτερικοῦ δὲν πληρώνουν ταχυδρο-
μικά.